

თეიმურაზ ფანჯიკიძე

წიგნი, რომლის წაკითხვისას სისხლი გეყინება

ჩვენ წინაშეა ორი შესანიშნავი მეცნიერისა და პატრიოტის, პროფესორების: არმენოლოგ ბონდო არველაძისა და ჩვენგან უდროოდ წასული, აფხაზეთის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტის, სოხუმის უნივერსიტეტის საქართველოს ისტორიის კათედრის გამგის თეიმურაზ მიბჩუანის ტკივილიანი წიგნის: „**ბაგრატიანის სახელობის სომხური ბატალიონი და ქართველთა ეთნოწმენდა აფხაზეთში**“, რუსული ვარიანტი, რომელიც ქართულიდან ითარგმნა (როგორც რუსულ, ისე ინგლისურ ენებზე).

წიგნი მოგვითხრობს იმ ენით აუწერელ საშინელებებზე, მხეცობასა და მკვლევლობებზე, რაც ამ ბატალიონმა ჩაიდინა აფხაზეთში ქართული მშვიდობიანი მოსახლეობის წინააღმდეგ.

ეს 2000 კაციანი ბატალიონი, რომელიც 1992 წელს შეიქმნა, მარტო სომხებისაგან არ შედგებოდა. მასში იყვნენ რუსებიც, აფხაზებიც, ჩრდილოეთ კავკასიაში შეროვილი მკვლევები ყაბარდოდან, ჩეჩნეთიდან, მაგრამ ყველაზე მეტნი მასში იყვნენ, როგორც ადგილობრივი, ასევე ახალციხის, არმავირის, კრანსოდარისა და სხვა მხარეების სომხები, რომლებიც გამოიჩინებოდნენ უდიდესი სისასტიკით ქართული მშვიდობიანი მოსახლეობის მიმართ.

ამ ბატალიონს შემთხვევით არ ეწოდა ეროვნებით სომეხი საბჭოთა მარშლის – ბაგრატიანის სახელი, რომელიც, როგორც წიგნიდან ირკვევა, თვითონაც ოცნებობდა და გვემებს აწყობდა აფხაზეთიდან ქართველებისა და თვით აფხაზების განდევნაზე, იქ კი „პატარა სომხეთის“ შექმნაზე.

წიგნში მოტანილია უტყუარი ფაქტები, დოკუმენტები, თვითმხილველთა ჩვენებები, დასახელებულია მკვლელთა და მათ მსხვერპლთა სახელები, დაბეჭდილია დახოცილთა ფოტოები, ამონარიდები ამ თემაზე დაწერილი სხვა წიგნებიდან...

აღსანიშნავია, რომ ქართველთა გენოციდსა და ეთნოწმენდაზე აფხაზეთში მრავალი ტომია შედგენილი. სამწუხაროდ, ხშირ შემთხვევაში, იგი უმოქმედოდ დევს და ინახება საქართველოს რესპუბლიკის გენერალურ პროკურატურაში.

ქართული მშვიდობიანი მოსახლეობის დაწიოკება, დამცირება, ძარცვა, მოხუცებისა და ბავშვების წამება, ქალების, მათ შორის 10-12 წლის გოგონების გაუპატიურება, სახლების გადაწვა, ადამიანთა ცოცხლად დაწვა, მასობრივი დახვრეტა, მოკლულთა ქონების დატაცება და გადანაწილება, აი, ის მრავალფეროვანი არსენალი, რითაც თავი გამოიჩინა ბაგრამიანის სახელობის ბატალიონმა, რომელმაც ათასობით ქართველის სიცოცხლე შეიწირა. მართლაც სისხლი გვეინება, როცა ასეთ ამბებს კითხულობ:

„ტყვეებს ან მშვიდობიან მოსახლეობას (ომის შემდეგაც), — ჰყვება ამ ამბების თვითმხილველი, — ქართველებს ხეებზე მიაბამდნენ, თავზე მანქანის საბურავს ჩამოაცმევდნენ და ცეცხლს უკიდებდნენ... ვინ დათვლის, რამდენი ქალი გააუპატიურეს... სოფელ იაშიხვში დარჩა ერთი ქართველი ქალი, რომელიც სომხის ოჯახში იმალებოდა, მაგრამ იგი გასცეს და ჯალათებს მიუგდეს. ამის შემდეგ ის მთელმა ბატალიონმა გააუპატიურა. საცოდავი ქალი ჭკუიდან შეიშალა...“ (გვ. 93).

ეს მხოლოდ ერთი ფაქტი, ერთი ეპიზოდია, იმ საშინელებების სერიალიდან, რაც აფხაზეთში ხდებოდა. ასეთი რეალური, შემზარავი ფაქტებით სავსეა მთელი ეს წიგნი. ძალზე სამწუხაროა, რომ ეს მხეცობა და საშინელება ჩაიდინეს იმ ხალხის წარმომადგენლებმა, რომლებთანაც ქართველებს საუკუნეების მანძილზე, უმეტესად მეგობრული გრძნობები აკავშირებდა, ერთი ქრისტიანული (თუმცა განსხვავებული აღმსარებლობის) რელიგია აერთიანებდა. მათი სახელის ხსენებისას კი, ჰაოსისა და ქართლოსის ძმობის იდეა ამოტევივდებოდა. ასეთი საქციელი შემადრწუნებელია იმ ხალხისაგან, რომელიც, მტრებისაგან დევნილი, ქართველებმა თავის ტერიტორიაზე შეიფარეს და ყოველნაირი პირობები შეუქმნეს ფიზიკური და სულიერი გადარჩენისათვის.

როგორც არ უნდა გაგვიკვირდეს, სომხეთის მმართველი წრეები, ადრეც და ახლაც, დაჟინებით მოითხოვენ საქართველოსაგან, ოფიციალურ დონეზე აღიარონ თურქების მიერ მოწყობილი სომეხთა გენოციდი, და ეს ხდება მას შემდეგაც, რაც ბაგრამიანის სახელობის ბატალიონმა ასე გამოიჩინა თავი ქართველების ხოცვით, თვითონ მოაწყო ქართველთა გენოციდი და ეთნოწმენდა.

ჩვენს გულისწყრომასა და რისხვას მომხდარი ამბების გამო, ცხადია, ერთგვარად ანელებს და აცხრობს ის ფაქტი, რომ ცალკეული, ეროვნებით სომეხი ადამიანი ქართველთა მხარეზეც იბრძოდა, იცავდა მის ტერიტორიულ მთლიანობას; ხოლო სეპარატისტებისაგან დახოცილ ადამიანებს შორის სომხური გვარებიც შეინიშნებოდა. ეს, რასაკვირველია, მისასაღებელი ფაქტია, მაგრამ, სამწუხაროდ, იგი ვერ ცვლის იმ მძლავრ სურვილსა და ტენდენციას, რომელიც სომეხთა გარკვეულ წრეებში ჩაბუდებულია: განდევნონ ქართველები აფხაზეთიდან, ჯავაზეთიდან, ყველა იმ ადგილიდან, საიდანაც მოახერხებენ და მათი ადგილები თვითონ დაიკაონ,

აღადგინონ „დიდი სომხეთი“.

ყველასათვის გასაგებია, რომ სომხები ამდენს ვერ გაბედავდნენ, მათ რომ რუსეთის იმედი არ ჰქონდეთ. როგორც ჩანს, ამ საკითხში, მათი და რუსეთის ინტერესები ერთმანეთს ემთხვევა, ამიტომაც აიარაღებენ ისინი გამალებით სომხეთს. რუსეთის სურვილი ნათელი და გასაგებია, მას უნდა დაუპირისპიროს ერთმანეთს ხალხები, თვითონ კი მომრიგებლის პოზიცია დაიკავოს და ამით თავისი გავლენა შეინარჩუნოს ამიერკავკასიაში. სომხები კი ამღვრეულ წყალში თევზის დაჭერის იმედით მოქმედებენ, შექმნილი გარემოებების გამოყენებას ცდილობენ. ასე მოიქცნენ ისინი ყარაბაღში, ახლა კი საქართველოს შემოუტეის; მაგრამ მათ კარგად უნდა ახსოვდეთ ისტორია და იფიქრონ იმაზე, თუ რა მოუტანა მათ რუსეთის ასეთმა წაქეზებამ, თურქების მიერ მოწყობილი სომხების გენოციდი ხომ პირდაპირ რუსების წაქეზების შედეგი იყო. განა სომხებმა უნდა დაიფიცონ ეს მწარე გამოცდილება, მეორედაც იგივე ხომ არ უნდა განმეორდეს...

წიგნის ავტორთა განცხადებით, ბაგრამიანის ბატალიონის ქმედებები შემთხვევითი მოვლენა სრულიადაც არ არის, ყოველივე ამის უკან რუსეთსა და ერევანში მოფიქრებული სერიოზული გეგმებია და თუ ეს ასე არ არის, რატომ დუმს ყველა. თუ ეს ყველაფერი სხვაგან არ არის დაგეგმილი, რატომ არ გაემიჯნებიან სომხები აფხაზეთში მომხდარ ქართველთა გენოციდსა და ეთნოწმენდას? რატომ არ გმობენ ბაგრამიანის სახელობის ბატალიონის „სასახელო“ ქმედებებს? რატომ არ პასუხობენ ქართველთა იმ სამართლიან მოთხოვნას, რომ სათანადოდ შეფასდეს ეს შემზარავი ფაქტები?

მთელ ამ საქმეში ყველაზე სავალალო ისაა, რომ გაჩნდა ეჭვი: სომხეთს ამ გეგმებს მხარდამჭერები საქართველოს მმართველ ფენებშიც ჰყავს. ზოგი თავისი გვართ, ზოგი კი (უმრავლესობა) გადაკეთებული გვარებით. როგორც ერთხელ, კომუნისტების დროს, ერთ-ერთმა სომხმა პარტიულმა მუშაკმა იხუმრა: აქ ოფიციალური სომეხი მართო მე ვარო, რაშიც ის იგულისხმა, რომ სხვებიც ბევრი არიან სომხები, მაგრამ გვარები გადაკეთებული აქვთო.

ცეკას ტექნიკურ და კომპიუტერულ ნაწილებში, უმეტესად, სომხები იყვნენ, ისინი იწერდნენ ცეკას ბიუროს, პლენუმისა თუ სხვა მასალებს. ამიტომ ის, რაც ამ თათბირებზე ითქმებოდა, იმავე დღეს თუ არა, მეორე დღეს მაინც ზუსტად იცოდნენ ერევანში.

როგორც ჩანს, მათ საქართველოს არც ახალი მთავრობის ხელში აკლიათ მფარველები, თორემ ასე ვერ გათამამდებოდნენ და ასე აშკარად ვერ დააყენებდნენ ჯავახეთის ავტონომიისა და სომხური ენის ოფიციალურ ენად გამოცხადების მოთხოვნას.

ცხადია, ჩვენ არაფერი გვაქვს საწინააღმდეგო იმ სომხებისა, რომლებიც ერთგულნი არიან საქართველოსი, იმ მიწისა, სადაც ისინი დაიბად-

ნენ, ცხოვრობენ, სარგებლობენ ყველა მისი სიკეთით და არ ოცნებობენ საქართველოს ხარჯზე დიდი სომხეთის შექმნაზე, რომელიც გადაჭიმული იქნება კასპიიდან შავ ზღვამდე. მათ არავინ ერჩით, მაგრამ ვაი, რომ ყველა ასე არ ფიქრობს...

კიდევ ბევრ სხვა ტრაგიკულ, გაუგონარ და შემზარავ რეალურ ამბავს ამოიკითხავთ ამ წიგნში, ამიტომ, როგორც სამართლიანად ამბობენ წიგნის ავტორები, უკვე დადგა დრო, როდესაც საქართველოს უშიშროების სამსახურმა უნდა გამოავლინოს საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში მცხოვრები ის სომხები, რომლებმაც მონაწილეობა მიიღეს ქართველთა გენოციდში და დაუსჯელნი დასეირნობენ საქართველოს მიწაზე, ჩადენილი დანაშაულისათვის ისინი უნდა წარდგნენ სასამართლოს წინაშე (გვ. 9).

საერთოდ კი, ყველას უნდა ვურჩიო, რომ აუცილებლად წაიკითხოთ ეს წიგნი. მათ ირგვლივ ვინც არის, იმათაც წააკითხონ. რაც არ უნდა მძიმე და დამამწუხრებელი იყოს ის ფაქტები, რაც მასში არის აღწერილი, მაინც ბოლომდე წაიკითხონ. ბოლოს და ბოლოს, ხომ უნდა ვიცოდეთ, ვინ არის ჩვენი მტერი, ვინ ნამდვილი მოყვარე. როდემდე უნდა დაგრჩეთ ასე „გიჟ ვრაცუებად“, რომელთა მოტყუება და გაცურება ასე იოლად შეიძლება.

ამასთან, გადაიკითხეთ ჩვენი დიდი წინაპრების: ილია ჭავჭავაძისა და ივანე ჯავახიშვილის მოსაზრებები ამ საკითხზე, ყველა იმ გონიერი ადამიანის ნაწერები, ვისაც კი ამ პრობლემებზე უფიქრია და უწერია გულისტკივილით.

იგივე მინდა ვურჩიო სომეხი ეროვნების ადამიანებსაც, რადგან ძალიან მინდა, მართალი არ აღმოჩნდეს ის აზერბაიჯანული ანდაზა, რომელიც ამბობს: „შენი ათივე თითი სანთლად რომ აუნთო სომეხს, რათა სიბნელეში გზა გაუნათო, ის მადლობასაც არ გეტყვისო“.

P.S. ის, რაც აფხაზეთში მოხდა და რა საშინელებებიც დაატრიალა ძირითადად სომხური ეროვნებით დაკომპლექტებულმა ბაგრამიანის სახელობის ბატალიონმა, შემთხვევითი მოვლენა სულაც არ არის. ის პირდაპირი გაგრძელებაა იმ გაუთავებელი ტერიტორიალური, კულტურული, რელიგიური თუ სხვა პრეტენზიებისა სომეხთა მხრიდან, რასაც დიდი ხნის ისტორია აქვს.

ამ აგრესიული, ბოღვითი პრეტენზიებით შეწუხებული ქართველი მკვლევარები იძულებულნი იყვნენ ეპასუხათ და ემხილებინათ სომეხთა ეს უსაფუძვლო ბრალდებები. მკითხველს უკეთესი ინფორმირების მიზნით, ვთავაზობ ამ თემაზე ბოლო წლებში დაბეჭდილ რამდენიმე მეტად აქტუალური წიგნის დასახელებას:

1. ბონდო არველაძე, „სომხური“ თუ ქართული ეკლესიები საქართველოში?... თბ., 1996 წ. ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე.
2. ბონდო არველაძე, „ქვანი კვლავ ღაღადებენ“. თბ., 2004 წ.

3. ბონდო არველაძე, „როცა უდაო სადაო ხდება“. თბ., 2006 წ.
4. ბონდო არველაძე, „ქართული ეკლესიების მისაკუთრება სომეხი მეცნიერების მიერ გრძელდება“. თბ., 2006 წ.
5. მიხეილ თამარაშვილი, „როდის გადმოსახლდნენ სომხები საქართველოში“, თბ., 2010 წ.
6. ანზორ თოთაძე, „სომეხი ვაი-მეცნიერების ანტიქართული ისტერია“, თბ., 2005 წ.
7. ვაჟა შუბითიძე, „სომხური იმპერიალიზმი და კოლონიალიზმი“. თბ., 2011.
8. ალექსანდრე აბდალაძე (აბუდალაძე), „სომხების პრობლემა საქართველოში“. თბ., 2011 წ.

